

SCHEPER MOS: ACH, WAT WETEN DE MENSEN VAN DE NATUUR

Sietse van der Hoek

Hij lag er precies zoals hij er had moeten liggen. Languit, half op zijn zij, tas en schopje naast zich en de twee honden

oplettend in de buurt. Bordjes ('Niet betreden') en enig hekwerk houden het toeristische publiek buiten. 'Da's niet zo mooi,

natuurlijk. Maar anders kreeg je ze allemaal het veld in. Kinderen die denken, dat het hier een kinderboerderij is en de schapen willen

vasthouden en aaien. Ik heb wel es mensen gehad, die met een plastic bootje in de vennen wilden varen. Of wilden graven in het zand bij het meertje. Ook is het wel gebeurd, dat mensen belden: Schaapherder, hoeveel lammetjes hebt u nu? Om melk van de melkboer mee te nemen en de lammetjes met een flesje te voeren. Ach, wat weten de mensen van de natuur?"

Scheper Mos van de Dwingeloose hei, te bereiken vanuit Ruinen, heeft geen hoge pet op van de stadsen, ook niet van elke bioloog trouwens. Al achttien jaar hoedt hij de kudde van 500 schapen. Hij was klein boertje in Ruinen. Moest overdag uit werken en 's avonds het eigen spultje doen. 'Dat komt dan niet zo goed tot z'n recht, hé, toen bekend werd, dat hier een kudde zou komen, heb ik gesolliciteerd'.

Scheper Mos vertoont geen enkele neiging om verheven of hijgerig te doen over zijn 'natuur'-werk. Schaapherder, een vak zoals andere beroepen – dat het zo'n uniek vak geworden is en alleen maar gesubsidieerd uit te oefenen valt, is nog geen reden om er ingewikkeld over te doen.

De eerste keer dat ik scheper Mos opzocht en hem op zijn zij tegen een glooiing aantrof, was de hei zoals vroeger in schoolboekjes beschreven werd. Voornaamste bestanddeel: Een broeierige warmte die hangt boven de heide. In het boekje zou de boer of de scheper heel zeker en zonder voorzeggerij door het KNMI geweten hebben, dat tegen de avond onweer zou losbarsten. Door de 1300 hektare grote Dwingeloose hei loopt een zandweg. Echt. Verbond twee dorpjes. Verboden in te rijden nu. Alleen toegankelijk voor wandelaars en fietsers. In juni gaat het nog wel. Slechts een paar auto's op de parkeerplaats. Rustige recreanten, elkaar groetend. Op de een of andere wijze english style. Wat oudere mensen met foto-

toestel en vogelboekje. De heren in een lange kortebroek. Die middag – het was heel warm – graasde de kudde vlakbij huis. Twee dames hadden de vouwstoeltjes op het pad gezet en zaten naar de schapen te kijken. Scheper Mos, na een kop thee thuis, maakte een praatje met ze.

Van oude mensen

'Oude mensen hebben vaak nog groot gelijk in dingen van de natuur. De overheid gaat dat nu ook inzien. Om de hei in stand te houden moet er een kudde schapen van voldoende grootte op. De ouderen weten dat Da's ervaring. We zijn nu bezig om deze kudde groter te krijgen – om de heide op peil te houden'.

De tweede keer tegen half elf 's ochtends. Een schoolklas van de MAVO in Noordwolde, een bus vol bejaarden en een tiental gezinnen hebben zich verzameld voor de schaapskooi. Paul Mos is vandaag 62 jaar geworden.

'Als ze zo met mekaar de kooi uitkomen en als groep het veld in gaan, willen de mensen nooit geloven, dat het er 500 zijn. Wat voor rare ideeën sommige lui soms hebben over de natuur, houd je niet voor mogelijk. Schaapherder, hoe komt het dat uw schapen maar één lammechien hebben. Het zijn er toch altijd twee? Ik kan ze van alles wijs maken bij de kooi. Dat komt, zei ik, omdat ik ze een halve pil geeft. Bij een hele pil komt er niks, een halve brengt één lammechien op. En dan kijken ze je aan, die stadsen. Kijk, dit gat naast het pad, dat we gegraven hebben om het water weg te kunnen laten lopen. Vraagt zo'n stadse: Is dat een vossenhol, schaapherder? (Met een hoge, stadse stem). Weten de mensen veel. Heel wat vlees van dit schaap gaat als reerug het hotel in. Wat wil je, je moet maar niet rekenen, dat er zoveel reeën zijn als wat als reerug wordt opgediend.

En een deel van de mannelijke schapen moet toch weg, anders krijg je familieteelt. We kastreten ze ook wel zelf. Vroeger een touw om het geval, nu wat moderner met een elastiekje. Doodbinden, zodat het afsterft. Omdat ze dan geen mannelijke plichten meer hebben te doen, groeien ze beter. En zijn ook wat makker'.

We lopen over de karresporen door de hei. Paden van vroeger om de turf mee af te voeren. Hier en daar zijn de uitgegraven (veen)kommen terug te vinden. Scheper Mos wijst met zijn staf: Twee grote buizerds, een kiekendief, talingen, bergeenden, kokmeeuwen. Twee kolonies meeuwen zitten er in dit veld. Veel van hun voedsel halen ze bij de VAM-vuilverwerking even verderop. Omdat het peil van het grondwater verlaagd is, waardoor de meeuwen aan de rand van de vennen konden nestelen, hebben de vennen de neiging om dicht te groeien. De mest van de meeuwen stimuleert al te sterk de plantegroei. Eén van de plassen is op kosten van CRM helemaal schoongemaakt. Je ziet er dan ook geen meeuw meer.

'Kijk daar, recht over mijn stok, een konijntje in dekking. Je moet er voor zorgen, dat er in het veld wat hoger spul blijft groeien. Het wild verdwijnt uit de wereld, omdat de dekking verdwijnt'.

Jacht en erotiek

Op het geluid van de vogels na, vooral de veldleuwerik, is het stil op de Dwingeloose hei: Zelfs het monotone gebrom van automobielen, dat van ver bijna overal en altijd wel doordringt, is niet te horen op de Dwingeloose hei. Zoals zoveel jaar geleden op de hei van Duurswold, tussen Bakkeveen en Wijnjeterp links. Ik logeerde bij familie en liep met een hoofd vol verbeelding door de hei. In de verte, waar groepjes bomen groeiden, moesten mensen wonen. Het was warm

en windstil. Onbestemd, maar wel opdringerig gedroom over erotiek. Met uitzondering van het zandpad waren er geen tekenen van menselijke activiteit. Jaren later ben ik er nog eens teruggeweest. Heel veel mensen en bordjes om zoveel kilometer rond te wandelen en geen ruimte meer voor liefde.

Hoe anders is de Dwingeloose hei. De bordjes 'Verboden te betreden' dwingen de bezoekers over het ene zandpad te gaan. Van een ANWB-paddestoel bij een splitsing van de zandweg is de bestemming voor rechtsaf weggehaald.

'Nu gaan alle mensen deze kant op, want ginds houdt de wereld op. Dat stuk houden we nu rustig. Daar rechts ligt 400 hektare van CRM, een rustgebied waar niet gejaagd mag worden. Er zit een heleboel wild, dat vanuit de omgeving waar ze wel jagen, erheen getrokken is. Ik mag zelf ook graag jagen. Om de natuur, hé, en niet zoals sommige groepen gelegenheidsjagers, die ik hier ook wel es gehad heb. Hoge heren op jacht met relaties om straks meer te kunnen verkopen. En slecht schieten doen ze ook nog.

Ik ben het vaak oneens met de mensen die tekeer gaan tegen de jacht. Ik bedoel dan de jacht zoals wij die bedrijven. Neem al die kraaien eens, die hier zitten. Roversspul. Er is haast geen ene wulp die de kans krijgt groot te worden. De kraaien vreten de eieren en de jongen uit de nesten. Er zou hoogst nodig een aantal moeten worden afgeschoten. Maar ze willen niet luist'eren naar mensen als wij. Ze hebben alleen maar oor voor de mensen die het uit boekjes geleerd hebben.

De vos is ook zo'n geval. Er zitten enkele hier, ook nesten met jongen. Ze zijn nu bezig met een wetenschappelijk onderzoek om de gangen van de vos na te gaan. Mooi natuurlijk, maar van tevoren hadden we wel gewaarschuwd voor de korhoender. En ja hoor, bijna alle korhoenders hier zijn foetsie.

Ze houden niet zo van mij, die biologen, want ik vertel ze de waarheid. Ik houd me niet niet stil'.

Dom benne ze niet

Langs enkele konijn- en vosseholen gaan we terug naar de kudde. We passeren een droogstaande landbouwsloot, die een knap eind de hei ingaat, maar niet in verbinding staat met de vennen. Gelukkig, want onverwacht veel rotzooi (plastic kunstmestzakken) blijkt afgedreven te zijn. De schapen zijn hun eigen gang gegaan, dat wil zeggen samen de eigen gang, want dit beest blijft een kuddedier. 'Ja, ja, je dacht zeker, dat schapen denken: Kijk, de schaapherder, daar loop ik maar achteraan. Zo dom benne ze niet. Zie je wel, dat praktisch geen schaaft hetzelfde is. Een witte kop, een zwarte kop, van allerhande dingen. Dat is het mooie van zo'n Drents heideschaap. Ik heb allang door wat ze willen. Naar dat nieuwe veld daarachter, dat gebrand en gemaaid is. Heel mooie heide nu. Zie je hoe de natuur ervan opgeknapt is? Hoe de hei weer in goede konditie gebracht is? We hebben te weinig schapen om al dat onkruid, dat gras tussen de hei weg te vreten. Daarom maaien en branden we successievelijk de stukken. Zodat er ook gedeelten hoog blijven staan om dekking aan het wild te geven'.

Met de kudde zijn we langs De Oude Jachthut getrokken. Met hoofdletters geschreven, want hij was van Anne de Vries en hier schreef hij over de oude man in de jachthut. Het pandje tussen de bomen is verbouwd tot een knap recreatie-boerderijtje, gepacht door een arts.

'He, he, Heide, was dat een konijntje? Mooi laten lopen, denk erom'. Scheper Mos praat regelmatig tegen zijn twee honden, - Cora heet de ander -; Lassie-typen, tussen de Schotse en de Keltische collie in. Even roepen van Mos is voldoende om achter-

blijvende of afgedwaalde schapen weer bij de grote groep te krijgen; nog voordat de twee honden daadwerkelijk moet drijven. De rare sprongen die de jonge schapen zich bij vlagen veroorloven, zijn een teken van het voorjaar en van hun goede konditie, verklaart Mos.

Hapje Mos

We zijn aan de rand, daar waar de telescopen van de Radiosterrenwacht voor het bos omhoog steken. Het brede pad loopt rond het hele heideveld. 'We hebben dit gebied mooi in de hand. De meeste mensen gaan er omheen. Da's maar goed ook, want heel wat hebben geen klap verstand van de natuur. Ik heb ze wel eens bij mij gehad met jongen in hun pet. Hadden ze gevonden zelden ze. De lui vinden het hier mooi allemaal. Zo van vroeger hé. Ook Beatrix en Claus heb ik bij mij gehad midden op de hei. Die had ik niet net zo aan het lachen als ie. En Bert Haanstra heeft hier gefilmd.

Vervelen? Nee, ik doe dit al zo lang, dat ik me al veel eerder verveeld zou hebben op de hei. Ik zie altijd wel wat in het veld en praat es wat met deze en die. Soms gaat er een bioloog mee het veld in, die ook wat van de natuur wil zien. Op een gegeven moment word je de mensen zat. Er zijn heel aardige bij, maar lang niet altijd. De vervelende mensen ben ik zo kwijt, als ik over anders begin. En dan zie je ze even later met hoge benen wegstappen. Die stadsen'.

Ik heb nog een tijdje op mijn rug in de hei gelegen. Met mijn hoofd precies op een mierenest, zo bleek. Ook ik ontkom er niet aan: Mooig land, Drente. Maar in tien dagen tijds heeft schaapherder Paul Mos twee hotels geopend en op de brink van Ruinen staat een sculptuur van het Drentse heideschaap. De menukaart van café-restaurant Luning vermeldt als specialiteit 'Scheper Mos'. Die hap neem ik dan maar. ■